

Формування термінологічного словника у майбутніх учителів початкових класів на українськомовних дисциплінах

Підгурська В.Ю.

доцент кафедри

філології і лінгводидактики

Житомирського державного

університету імені Івана Франка

З-поміж багатьох знань і вмінь, які потрібно сформуванати у майбутнього вчителя початкових класів, виділяють і такі, як уміння застосовувати професійну термінологію та уміння виявляти й виправляти помилки різних типів в учнівському мовленні.

Для викладання базових дисциплін в 1–4 класах у майбутніх вчителів ще до проходження педагогічної практики має бути сформований професійний термінологічний словник. Формувати термінологічний словник у студентів доцільно в рамках лінгвістичних і лінгводидактичних навчальних курсів, наприклад "Українська мова (за професійним спрямуванням)", "Основи культури мовлення", "Сучасна українська мова з практикумом", "Методика викладання української мови". Саме на заняттях із цих дисциплін студентів знайомлять з основною частиною термінів, вчать, передусім, правильно й адекватно до умов та ситуації спілкування, використовувати слово, вміти пояснити його значення. Активізувати процес засвоєння термінів можуть такі репродуктивні і продуктивні завдання: ознайомлення зі значенням терміна; аналіз походження терміна; порівняння з іншими термінами системи; упорядкування термінологічного міні-словника; визначення терміна; добір із ряду термінів відповідного до визначення; складання висловлювання за визначеною темою з використанням запропонованих викладачем термінів та ін.

Для свідомого оволодіння термінами ефективними будуть такі завдання і вправи:

1. Серед поданих визначень оберіть те, що відповідає терміну "орфоепія":

- а) розділ мовознавства, що вивчає норми літературної вимови;
- б) змінна самотійна частина мови, що вказує на предмети, ознаки і кількість, але не називає їх;
- в) розділ граматики, який вивчає способи поєднання слів у словосполучення й речення, а також поєднання простих речень у складні;
- г) розділ мовознавства, що вивчає словниковий склад мови.

2. Дайте визначення до запропонованого терміна:

- а) літературна мова – це....
- б) національна мова – це...
- в) діалект – це....
- г) суржик – це...

3. Установіть відповідність між термінами та їх дефініціями.

Мова	Володіння нормами усного і писемного мовлення, а також уміння користуватися виражальними засобами мови з метою висловлювання та спілкування.
Мовлення	Сукупність найбільш традиційних реалізацій мовної системи, повторюваних, відібраних і закріплених у процесі спільної комунікації.
Мовні норми	Система одиниць спілкування і правил їх функціонування
Культура мовлення	Мова в її конкретному виявленні як засіб спілкування

4. Прочитавши дефініцію, назвіть термін.

- а) побудова висловлювання як логічного викладу думки, послідовного чи паралельного розгортання її в підтемах – це....
- б) одиниця мовлення, побудована за законами мови; речення, що розглядається з боку його комунікативної організації, – це.....
- в) один із чотирьох видів мовленнєвої діяльності, що полягає в переведенні внутрішнього мовлення у звукове, озвучення – це.....
- г) методично розроблений процес навчання в 1 класі за "Букварем", навчання читати й писати – це.....

5. На дошці та в роздаткових картках у певному порядку записано терміни. Завдання студентів – записати номер визначення, прочитаного викладачем, та букву терміна, що йому відповідає.

а) аудіювання;

б) конструювання;

в) буква;

г) письмо;

г) наголос.

Отже, засвоєння лінгвістичної та лінгводидактичної термінологічних систем можливо тільки за умови організації комплексної роботи з термінологічним мінімумом, який визначається в межах як суто лінгвістичних, так професійно спрямованих дисциплін.

Формування професійної мовнокомунікативної компетентності студентів здійснюється у процесі виконання системи навчально-тренувальних вправ і творчих завдань. Потрібно підбирати завдання з урахуванням ситуації спілкування (діалог: студент – студент, студент – вчитель початкових класів (на практиці), студент-практикант – учень, студент-практикант – батьки; монолог: пояснення нового матеріалу учням початкових класів, ведення батьківських зборів тощо). Будь-яке висловлювання має бути дохідливим, ясним, зрозумілим для слухачів.

Завдання вчителя початкових класів – навчити школярів змістовно, граматично правильно і стилістично вправно висловлювати думки в усній і писемній формах. Тому в майбутнього вчителя-класовода потрібно сформувати уміння, що дають можливість належно здійснювати корекцію мовлення учнів; аналізувати, виявляти помилки; спостерігати за усним та писемним мовленням учнів, звертаючи увагу на відхилення від норми (помилки), причини їх появи. Під час проходження педагогічної практики студенти найчастіше виявляють такі помилки в мовленні учнів (за результатами опитування студентів-практикантів):

– повторення одних і тих самих слів;

- уживання слова в неточному або не властивому йому значенні, в результаті нерозуміння значення слова або його відтінків;
- уживання слів без урахування їх емоційно-експресивного або оцінного забарвлення;
- уживання діалектних і просторічних слів;
- неправильне утворення форм слів;
- неправильна словозміна або словотворення;
- порушення керування, найчастіше применникового;
- порушення узгодження, найчастіше – координації присудка з підметом;
- невдалий порядок слів у реченні, що призводить до спотворення змісту;
- порушення смислового зв'язку між займенниками і тими словами, на які вони вказують або які замінюють;
- уживання дієслів у неспіввіднесених часових і видових формах там, де слід ужити один і той самий час, один і той самий вид.

Система роботи над виправленням учнівських помилок студентами передбачає вивчення й аналіз дитячих письмових робіт, бесіди з учнями, різними за рівнем успішності у навчанні, спостереження за уроками вчителів тощо. Така робота розвиває у студентів слухову увагу, привчає прислухатися до мовлення дітей і власного мовлення. Для виправлення помилок користуються такими прийомами: подання зразка граматично правильної вимови, пояснення, запитання, доручення, схвалення. Зрозуміло, що найсприятливіші умови для засвоєння умінь виправляти помилки в мовленні учнів створюються під час педагогічної практики. Роль активного учасника навчального процесу (а не пасивного спостерігача), активізує студентів-практикантів у підготовці до уроку старанно продумувати хід викладу матеріалу, правильність і точність усіх формулювань; грамотно і чітко оформляти всі види записів (на класній дошці, у шкільному журналі, в щоденниках учнів, у робочих планах і т. ін.).

Отже, саме під час педагогічної практики удосконалюється здатність майбутнього вчителя виконувати на належному рівні комунікативні дії в

ситуаціях професійного спілкування, використовуючи при цьому набуті знання з мови та методики викладання.